

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput V. Innoc. III. (a) P. nobili mulieri.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

necessaria causa, post sponsalia contracta nuptiarum differantur; non tamen ultra annum à morte mariti, aut biennium, ex l. *Papia*. Sed etiam si intra congruum tempus, veluti si cum spatium vacationis legibus datum impleatur, contingerint mortes parentum sponsi, vel sponsæ, quos uno anno lugere moris fuit, aliàs qui contrà fecisset, infamis habebatur, ut ex Paulo probat Cujac. lib. 21. obs. c. 17. & lib. 8. Pauli ad edict. in l. *solit. ff. de his qui notant. infam.* unde cum lugentes lugubria vestimenta induerent, & ab ornamentis, & conviviis abstinerent, juxta Paulum supra relatum, consequens, æquumque fuit, eos intra id tempus excusari à celebratione & pompa nuptiarum, ut loquuntur Celsares in l. *si d. nationum 22. C. de nuptiis.*

(c) *In Domino nubat.* Prima ad Cor. c. 7. v. 39. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino.* Et in eodem capite, vers. 8. *Dico autem non nuptis, & viduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego: quod si non se continent, nubant: melius est enim nubere, quam uri.* Illa verba tantum in Domino, PP. Græci accipiunt secundum Dei legem, quæ jubet ut

cum temperantia, & proles, non libidinis causa matrimonium contrahatur. Ambrosius, Theod. Aug. & D. Thomas relati à Corncl. à Lapide in d. c. 7. n. 257. exponunt ea verba, *nubat in Domino*, id est, in Domini Ecclesia nubat viro Christiano, non Gentili, aut hæretico; cum quibus matrimonium nec licite, nec valide contrahitur, ut probavi in can. 15. Concil. Illiber. Quam interpretationem ex Tertulliano probat Mancinus Genial. cent. 2. c. 140. n. 6. Severinus Binius in notis ad can. 13. Concil. Carthag. 4. exponit ea verba, id est juxta ritus ab Ecclesia nuptiis contrahendis præscriptos.

(c) *Auctoritatem Apostoli.* Non quia Apostolus supra relatus abrogare intenderet leges Cæsares, quibus infamiae poena imponebatur mulieri secundò nubenti intra annum luctus; nam D. Paulus tantum intendebat approbare, & licitas declarare secundas nuptias: sed exinde rectè inferunt Urbanus in præsentibus, & Innoc. in cap. sequenti, quod cum uxor juxta Apostolum rem licitam faciat secundò nubens, non debet inde infamiam notari, quam tollit Pontifex; non verò docet sublatam esse expressè per Apostolum, ut perperam deducebat Scipio Gentil. de secundis nuptiis, cap. 18.

CAPUT V.

Innoc. III. (a) *P. nobili mulieri.*

Cum secundum (b) Apostolum) mulier mortuo viro suo ab ejus sit lege soluta, & nubendi cui vult tantum in Domino liberam habeat facultatem, non debet legalis infamiae sustinere jacturam, quæ licet post viri obitum intra tempus luctus (scilicet unius anni spatium) nubit: concessa sibi tamen ab Apostolo utitur potestate, cum in (c) his præsertim sæculares leges non dedignantur sacros canones imitari.

NOTÆ.

1. (a) *P. nobili.* Ita etiam legitur in tertia collectio-
ne, sub hoc tit. c. 1. non tamen constat quænam fuisset nobilis hæc scæmina, cui rescribit Innocentius.

(b) *Apostolum.* Suprà relatum, in textu præcedenti.

(c) *In his.* Rebus videlicet, ubi de sacramentis, rebus spiritualibus, aut illis, in quibus peccatum vertitur, sacri canonis observandi sunt, neglectis, abrogatisque legibus civilibus, c. final. de præscript. c. cum haberet, de eo qui duxit in matrim. c. Euphemium, §. 1. 2. 3. facit Justin. in novel. ut clerici apud proprios, §. penult. ibi: *Nec enim volumus talia negotia scire omnino civiles judices; cùm oporteat talia ecclesiasticè examinari, & emendari, secundum sacras & divinas regulas, quas etiam sequi nostra non dedignantur leges.* Probat Petr. Greg. de benef. c. 1. n. 4. Azor lib. 5. insti. moral. c. 20. vers. *Leges omnes.*

ad clericale sinitur venire Collegium. Nicolaus ad consulta Bulgar. c. 3. Sciscitamus, si muliere propria defuncta, possit vir alter am ducere. Scitote per omnia posse. Synodus Laodic. c. 1. D. Basil. ad Amphilo-
c. 53. *Quam viduitate habet sui potestatem, cohabitare ab omni accusatione libera, si nemo est, qui conjugium dividat, cùm dicat Apostolus, si sit mortuus maritus, libera est, ut nubat cui vult, tantum in Domino.* Concil. Tolet. 3. can. 10. Florentino sub Eugenio, c. 4. Consonant lex 3. tit. 12. p. 4. lex 5. tit. 1. lib. 5. ordin. lex 3. tit. 1. lib. 5. recopil. Illustrant Ant. Augustin. in epi. jur. lib. 29. tit. 30. Mendoza lib. 3. Concil. Illiber. 9. 66. Basil. lib. 7. de matrim. c. 52. Germonius lib. 2. animadv. c. 44. & lib. 1. de sacror. immunit. c. 5. n. 9. Robertus lib. 1. rer. judic. c. 8. Bellarm. tom. 2. controrv. lib. 2. de matrim. c. 9. Landtmeter. lib. 2. de veteri monach. c. 21. & 101. Vigel. in method. juris can. fol. 493. Elpenceus ad epi. Pauli, tract. de statu viduitatis. Pichardus in §. si uxori de legat. Solorzanus tom. 2. de jure Ind. lib. 3. c. 22. Marcel. Donat. ad Trebel. Polion. tom. 6. thesaur. Christ. fol. 103. Corralius lib. 3. miscel. c. 1. Ambian. ad Tertul. de exhort. castit. c. 1. observ. 2. & de monogam. c. 16. per totum, Cujac. in præsentibus, & in novel. 22. & l. 6. obs. c. 32. Laoyfa in notis ad D. Isidorum de divin. officiis c. 20. P. Herodius lib. 4. Pandect. tit. 16. Turrianus in explanat. Clement. lib. 3. c. 2. Corjolanus in notis ad can. 7. Concil. Neocæsar. Menard, in notis ad lib. Sacram. D. Greg. f. 257. Bassamon. in can. 4. & 50. D. Basil. ad Amphilo-
Fragoso c. 3. de regim. lib. 3. c. 6. §. 4. Valenzuela consil. 13. Mancinus sacri jur. contr. dissert. 10. & genal. cent. 2. c. 140. Scipio Gent. de secund. nupt. cap. 18. Mornacius in l. 11 ff. de his
qui

COMMENTARIUM.

2. *Conclusio traditur & probatur.*
TAM ex hoc textu, quàm præcedenti sequentem communiter DD. deducunt assertionem: *Mulier nubens intra annū luctus nullam infamiam incurrit.* Probat eam textus in c. qui Episcopus 21. 23. dist. c. final. 26. c. de his, 28. dist. c. Euphemium 2. 9. 3. e. de viduis 12. 27. q. 2. c. quomodo, c. aperiantur 11. c. si dormierit 13. c. Deus 31. q. 1. c. final. 32. q. 2. Concil. Nicæno can. 8. ibi: *Cathari conversi scripto fateantur, quod sentent cum Ecclesia Catholica, hoc est communicabunt cum his, qui secundas nuptias contraxerunt.* Gelasius epi. f. 1. c. 24. *Secundas nuptias sicut secularibus iure conceditur, ita post eis nullus*

qui notant infam. Sarmiento lib. 1. select. c. 4. Valasco
consul. 10. Didacus Perez in d. l. 5. ordin. Zerda in
Terrul. ad uxorem, c. 2. Cervantes & Gomez in l.
14. Tauri, Matienzo in d. l. 3. recopit. Velasco de pri-
vil. pauper. p. 2. q. 6. Leon tom. 2. decif. 158. Conna-
nus lib. 8. comment. c. 7. n. 4. Petrus Greg. lib. 9. syn-
tag. c. 26. P. Faber lib. 2. semest. c. 9. Transmira de
polygam. lib. 1. q. 11. & 12. Henellius de dotal. cap. 12.
§. 17. Borellus tom. 3. tit. 2. per totum.

3- Impugna-
tur tradita
assertio.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti juris
consideratione; nam hæc juris civilis dispositio, ne
vidua intra annum luctus ad secundas nuptias tran-
sire possit, rationi naturali, pudori & publicæ hone-
stati consona est: ergo observari debet, & per con-
sequens etiam juxta sacros canones vidua intra il-
lud tempus nubens, infamia notari debet. Antecedens
patebit, si causas, ob quas prohibitum fuit uxori-
bus viduis intra annum luctus nubere, referamus.
Prima fuit, propter turbationem sanguinis, seu femi-
nis; ne aliàs mortuo prioris marito, uxoreque
gravida relicta, incertum sit, an hujusmodi partus
postea editus sit primi, vel secundis mariti, l. libero-
rum. §. 1. ff. de his qui notant. infam. Ovidius supra
relatus: quare Heraldus Archiepiscopus Turon.
in capitulis Turon. c. 41. statit: *Quicumque viduam
infra 30. dies viduitatis in vitam, vel volentem acce-
perit, ultra eam non attingat, & adulterii penas luet.*
Immo & cum certum est prægnantem esse ex pri-
mo marito, adhuc tamen turbatio sanguinis acci-
dere potest propter superfœdationem, l. 1. tit. 2. l. 3.
legum visigoth. ibi: *Si qua mulier post mortem mari-
ti sui se alii infra annum conjunxerit, vel adulte-
rium fecerit, medietatem rerum suarum filii sui
ex prioris conjugio procreati recipiant: aut si filii
desunt, alii propinquiores heredes defuncti viri per
judicis instantiam ipsarum rerum consequantur
medietatem. Quam idcirco mulierem præcipue huic
volumus subiacere dispendio, ne hæc, que à mari-
to gravida relinquitur, dum immoderato deside-
rio ad secundæ conjugii vota festinat, vel adulte-
rium perpetrat: spem partus sui prius quam nas-
catur, extinguat. Probant & illustant Mercerus
lib. 2. opus. c. 20. Cujac. lib. 21. obs. cap. 12. Gothofr.
in l. consensu 8. §. 4. C. de repud. Secunda, quia val-
de indecorum visum est mulieribus statim à morte
mariti iterum nubere, suspicionis turpis vitandæ
causâ, Novel. de rest. §. ult. ne scilicet credatur
vivo prioris marito adulterium perpetrasse, vel de
futuris nuptiis contrahendis cogitasse cum eo, cui
se jungere ita festinat, vel etiam cum eo conspira-
se in necem prioris mariti, juxta tradita in tit. de
eo qui duxit in matrim. Accedunt aliæ similes rati-
ones, veluti ut reverentia ista memoriæ prioris
mariti servetur, nam ut Pompejus ad uxorem Cor-
neliam ait apud Lucanum, *ultima debet esse fides
lucere virum.* Item quod mariti manes mœrore
affici existimantur, ut Justin. in novel. de nupt. & no-
vel. de rest. sepe ait: *idemque alii Imperatores
inculcant, immo & ad religionem quandam id
tractum est ab antiquis; sic enim Imperator Gra-
tianus in l. 1. C. de secund. nupt. Si luctus religionem
priori viro nuptiarum festinatione non præstiterit.*
Et Apulejus lib. 8. metamorph. *Quæ res, inquit,
tum meum pudorem, tum etiam mee salutis com-
modum respicit, ne forte immaturitate nuptiarum
indignatione justa manes acerbos ad exitum salutis
meæ sollicitum.* Et commune votum est conjugum
decedentium, ne conjux superstes ad secundas
nuptias transeat, ut constat ex testamentorū clau-
sulis relatis in l. non dubium 14. ff. de legat. 3. l. quo-
tians 22. l. hoc modo 64. §. 1. cum tale 72. §. Mevio 5.*

l. mulieri 74. l. avia 77. §. Titio, l. Titia 100. ff. de cond.
& demonstr. l. 1. §. 2. C. de in d. l. viduit. duplici rati-
one: Prima, ut filii non patiantur novercalem sæ-
vitiam, quam magnam esse latè probat Tiraquel.
in l. 9. connub. n. 196. & expressit Consultus in l. 4.
ff. de inoffic. testam. Secunda, quia plerumque ma-
tres novis maritis, non solum res, verum & vitam
addicebant, l. lex 22. C. de administr. tutor. ibi: *Lex
enim non solum contraturor em, sed etiam contra fe-
minas immoderatas, atque intemperantes profecit
minoribus, quæ plerumq. novis maritis non solum res
filiorum, sed etiam vitam addicunt.* Negliguntq; fi-
lios prioris mariti, ut posterioris affectu profe-
quantur, ut inquit D. Ambros. in l. 6. de opere sex-
dierum, in illis verbis: *Mutato concubitu parentes
depravantur, prælati filii posterioris copula, negle-
ctis autem his qui ex prioris progeniti sunt.* Inde qui-
dam subtilis Præceptor nostræ Academiæ expon-
bat textum in l. D. Hadrian. l. 13. ff. de cast. pecul. ubi
cum uxor decedens juxta votum hoc vellet, ne mari-
tus ad secundas nuptias transiret, eum hæredem in-
stituit sub conditione si perseverasset in militia; in
qua conditionis adjectione cautè se gessit, nam si
eum institueret sub conditione, ne ad secundas
nuptias transiret, lege Jul. de maritand. ordin. con-
ditio remitteretur, ex l. cum tale 72. §. rescriptum, l.
mulieri 74. l. Titia 100. ff. de cond. & demonstr. l. 1.
legatum 17. ff. de annuis leg. l. non dubium 14. ff. de le-
gat. 3. Illustrant Brissonius lib. 3. select. c. 1. Joannes
Robertus lib. 1. animadv. c. 1. cum seq. Donel. lib. 8.
c. 32. Hieron. Mercat. seu Cujac. sub nomine Merc-
cat. lib. 1. ad Robert. c. 1. Pinel. lib. 1. select. c. 20. Costa
in d. l. cum tale. Unde eum instituisse supponebat
perdoctus vir sub conditione, si in militia perhiste-
ret, quia ibi persistendo, novas nuptias celebrare
non poterat, ex traditis in c. 1. de clericis conjug.
unde talis hæreditas castrensis fiebat, quia occasio-
ne militiæ relicta erat, licet alias uxor propter mi-
litiæ non nota dicitur, l. si militi 6. ff. de castrens.
pecul. Refert hanc observationem, licet non pro-
bet, D. Joseph. de Retes lib. 5. opus. cap. 2. n. 11. qui
pro majori expositione ipsius textus videndus est.
Cum ergo ita justæ, honestæque sint rationes, ob
quas jus civile statuit fœminas secundò nubentes
intra annum luctus infamia notari, non debebat
tam salubris, pudorique, & honestati consona dis-
positio abrogari per Innocentium in præfenti,
præcipue cum sanctionem hanc in corpore de-
creti transcriptam, & quasi canonizatam legamus
in cap. 2. & final. 3. q. 7.

Quæ dubitandi ratione non obstante vera est. 4.
præfens assertio, pro cujus expositione sciendum
est, quod etsi omni tempore plures fuerint, tam vi-
ri, quam fœminæ, qui secundas nuptias contraxe-
runt; nam Abraham post mortem Saræ Ceturam
duxit, Genes. c. 26. de quo D. Aug. de civit. Dei lib.
16. c. 34. ita ait: *Quid sibi velit, quod Abraham post
mortem Saræ Ceturam duxit uxorem? Provisum
hoc factum est contra hæreticos futuros, secundarum
nuptiarum adversarios, ut in ipso patre multarum
gentium demonstraretur, non esse peccatum post
obitum conjugis iterum conjugari.* Abigail mortuo
Nabal nupsit Davidi, ut refertur lib. 1. Reg. cap. 25.
Sara octo maritos cum Tobia habuit, ut refertur
c. 3. & 4. Tobia: Ruth nupsit Nobemo, & Booz,
c. 2. Ruth. Et assuerum secundas nuptias celebra-
refertur c. 2. Esther, vers. 19. Apud Romanos varii
fuerunt, qui duplicatas nuptias contraxerunt inca-
cessivè; & ut memoriâ dignum refert D. Hiero-
nymus in epist. ad Monogam, quæ extat tom. 1. ope-
rum ejus, pag. 87. tempore Damasi Pontificis fuisse

Romæ par conjugium, quorum alter viginti uxores sepeliat, mulier verò viginti duos maritos. Puto tamen utrumque fuisse veneficum, ut in casu relato à Mattia lib. 9. egram. 80. ibi :

Funera post septem nupsit ibi Galla virorum Picenine: sequi vult puto Galla viros.

Tamen apud omnes gentes exola fuit nuptiarum reiteratio, quia credebant multarum nuptiarum experientiam intemperantiæ cujusdam finem esse: unde Valer. Max. lib. 2. cap. 1. dum de nuptiis agit, matronas eas, quæ uno matrimonio contentæ fuerant, coronâ pudicitie honoratâ refert apud Romanos, eo quod existimarent, cum præcipuè matronæ incorruptum esse animum, quæ post semel depositam virginitatem, ad secundas nuptias transire non pateretur, & apud eosdem, quæ uno contentæ matrimonio fuerant, ad aram pudicitie, exclusis multinubis, jus sacrificandi habere. Livius lib. 10. cap. 33. nec viris, aut feminis se uno nubentibus sacerdotium permittebatur, Tertul. de exhort. castit. c. 13. ibi: *Monogamia in summo honore est, ut & virginibus legitime nubentibus, injuria pronuba adhibeatur, item in quibusdam solemnibus & officiis prior sit univira locus. Certè Flamincia non nisi univira est. Et de monogamia in fin. Fortuna mulieri coronam non imponit, nisi univira, nec matri Matuta. Pontifex Maximus, & Flamincia nubunt semel.* Unde cum de Vestali capitanda ageretur, filiasque suas Frontionis Capito, & Domitius Pollio offerrent, prælata fuit Pollionis filia, non aliâ de causa, nisi quia mater ejus secundò non nupsisset: referunt Tacitus lib. 2. annal. Servius ad 4. Æneid. Virg. post princip. Festus verbo Pudicitia signum. Et nullam nisi univiram jus sacrificandi Dianæ ejusve signum tangendi habuisse, refert Trebel. Pollio in Tito, ubi notavit Marcel. Donat. tom. 6. Theauri crit. fol. 103. De Germanis refert Tacitus c. 19. de moribus German. quod tantum virgines nubunt, & ait: *Sic virum accipiunt maritum, quomodo unum corpus, unamque vitam, nec ulla cogitatio ultra, nec longior cupiditas, ne tanquam maritum, sed tanquam matrimonium ament.* Plutarchus in problem. 99. exponens, quare diebus festis virgines non nubant, e contra viduæ, ait: *Quid est, quod publicis festis veteri more virginem non nubunt? An quod virginibus decorum, viduis verò multis presentibus sedum nubere? Felices namque, & fausta prima nuptiæ: secunda verò tristes, & detestanda.*

s.
De pœnis
secundo
nubentium.

Propter hanc ergo incontinentiæ suspicionem, etsi non irritarunt, improbarunt tamen secundas nuptias varii scriptores. Martialis lib. 6. epigr. 31. de Telestina ait: *Qua nubis toties, non nub t, adultera lege est.* Latè probant Berneg. in exercit. ad Tacitum, q. 110. Dorleans ad ipsum lib. 1. annal. fol. 322. Credebant enim valde indecorum esse viduis statim à mariti morte nubere; quia videbantur jam vivo priore cogitasse de secundo viro, & cum eo vel conspirasse in necem prioris, vel adulterium commississe, l. si qui adulteru, C. ad l. jul. de adult. Novel. de restitutionib. §. ult. ibi: *Ne qua præstiterit suspitionis malignæ causa ad secundum maritum, eo quod ad secundas nuptias festinaverit.* Alciatus de præf. reg. 1. præsumpt. 40. unde apud varias gentes, ut hæc machinationis suspicio tolleretur, observatum legitimus, ut uxores vivæ simul cum maritis sepelirentur. Procopius lib. 1. de bello Gothor. nominatim exprimit Eulos, apud quos uxor marito mortuo sese laqueo juxta sepulchrum ejus suspendebat, nisi malit infamis, invisaque supervivere. Apud Bragmenas vivæ uxores in eodem igne

ardent, qui cadaveribus maritorum supremus est, ut refert Joan. Hugo Linscranus in hist. Indica, c. 36. De Cetheorum gente idem tradit Strabo lib. 15. & Diodorus Siculus lib. 7. B. blioth. Apud Venedos Germanorum populos idem usitatum fuisse narrat. Sed ut ad pœnas secundò nubentium perveniamus, sciendum est, in ipsis matrimonii festinationem puniri, non tamen ipsum matrimonium cassari: & quia quodammodo delinquent, vel eo quod incontinentiores sunt, vel quia nec conjugii priori, nec liberis ex eo susceptis afflictionem, & benevolentiam iterum nubendo conservant, variis pœnis afficiuntur. Circa viros secundas nuptias celebrantes tantum Charondas Thurinorum legislator virum ex priori matrimonio liberos habentem & ad se. unda vota transeuntem, Senatu, consiliisque publicis removeri cavit, quia pignorum suis, id est filiis, malè consuluerat, & sic ab eo Rempubl. rectè administrari credi non poterat, ut refert Diodorus lib. 12. c. 12. Vidua transiens ad secundas nuptias, vel liberos non habet ex priori matrimonio, vel adhuc eos retinet: si non habet, & transacto anno luctus aliud matrimonium contraxit, tantum punitur eo quod amittat omnia privilegia, & dignitatem, quæ habet ex priori viro, l. femine, ff. de Senat. l. ult. C. de bonis matern. l. mulier e. 9. de incol. lib. 1. l. 7. in 2. partit. 4. l. 14. 15. & 16. Tauri, ubi Gomezius Pichardus de nobilit. communi. n. 64. Si autem filios habeat conjux, qui ad secundas nuptias transit, amittit proprietatem omnium, quæ à conjugè percipit, & habuit titulo lucrati, vel per successione ab intestato liberorum primi matrimonii consecuta est, l. femina 3. cum sequent. C. hoc tit. l. 15. Tauri. Xaravia ad l. unie. C. de secund. nupt. Ita ut tantum usumfructum habeat, proprietatem verò, si ve res ipsas cogatur liberis prioris mariti, à quo profectæ sunt, servare. Hujusmodi lucra sunt donationes inter vivos, hæreditas, legata, fideicommissa, l. femina 3. C. hoc tit. novel. 22. de nupt. §. si verò præster: exponunt Scipio Gentil. de secund. nupt. c. 9. Alberic. Gentil. de nupt. lib. 6. c. final. & si filii ex primo matrimonio decedant viva matre, ad suos liberos transmittunt hujusmodi proprietatem, exclusâ matre, l. in quibus, l. si quis prioris, C. hoc tit. Scipio Gentil. de secund. nupt. c. 13. per tot. Marin. lib. 2. resol. c. 273. fuscæ varias quæstiones in foro obvias circa hanc pœnam resolvunt Castillo tom. 1. contr. ov. lib. 1. c. 2. & 3. & de usufruct. c. 62. Deinde non possunt vir aut mulier ad secundas nuptias transeundo plus in novum conjugem ex suis bonis ullo titulo, vel inter vivos, vel mortis causâ transferre, quàm dederit, aut reliquerit uni ex liberis prioris matrimonii, cui minimum dedit, aut reliquit; dum tamen id quod filio reliquit, non sit minus portione legitima, l. hac edictali, C. hoc tit. Novel. de nupt. §. optimo. His pœnis punitur mulier etiam post annum nubens. Nunc videamus quibus pœnis afficiatur, si intra annum luctus secundum matrimonium celebret? Et primò infamiâ notatur, ut supra probavi. Apud alios dotem amittit, Oforius lib. 3. de rebus Eman. ibi: *Vidua, quæ ante annum post virorum obitum nubunt, dotem amittant.* Deinde non potest omnia bona sua in dotem secundo marito dare, quod alias ei licet, l. mulier bona, ff. de jure dot. l. nulla, C. eod. tit. & talis mulier nihil potest ex ullo testamento capere, nec hæreditatis, legati, vel fideicommissi titulo, novel. 22. Justin. §. sed nemo, & §. quidem: & omnia à marito relicta amittit, non solum quoad proprietatem, verum & quoad usumfructum, l. 1. & 2. C. hoc tit. Nec potest succedere propinquis, & cognatis ultra

ultra tertium gradum, d. l. i. in fin. quas pœnas probant, & explicat Scipio Gentili de secund. nupt. c. 17 & 18. Cujac. in Novel. 2. & 12. Christineus tom. I. decis. 271. qui resolvit eam pœnam non incurere, si ex voluntate defuncti, vel liberorum primi matrimonii nupserint. in tom. I. decis. 223. videndus Castillo tom. I. controv. cap. 1.

6. Huc usque egimus de nuptiis ex jure civili, ut ad sacros canones, & sanctos Ecclesiæ Patres perveniamus, de eis loquentes. Et sciendum est, antiquum fuisse Montani errorem, quem postea ejus sectatores Montanistæ, Novatus, & tandem Tertul. sequuti fuerunt, secundas nuptias illicitas esse; quem damnarunt Patres Concilii Nicæi, can. 8. ibi: *Si quis voluit venire ad Ecclesiam Catholicam ex Novatianis, placuit sancto Concilio, ut ordinentur, & sic maneat in Clero; ante omnia autem hanc habeant ab eis confessionem, quam per scripturam exigi oportet, ut fateantur se cum omni consensu Eccl. Cathol. statuta observaturos, id est communicaturos se & his forte qui secundas nuptias sunt experti.* In Concil. Carthag. 4. can. 11. inter ea quæ ab Episcopo ordinando exquirenda præscribuntur, illud unum est, an secunda matrimonia damnet. Simile etiam decretum extat in Concil. Tolet. 3. can. 10. in Concil. Florent. sub Eugen. IV. ibi: *Quoniam nonnullos asseritur quartas nuptias, tanquam condemnatas, respuere, ne peccatum ubi non est, esse putetur, cum secundum Apostolum mortuo viro mulier sit ab ejus lege soluta, ut nubendi cui vult habeat facultatem in Domino, nec distingat mortuo secundo, vel tertio: declaramus, non solum secundas, aut tertias, aut quartas, atque ultiores, si aliquod impedimentum canonicum non obest, licite contrahi posse; commendatius esse tamen dicimus, si ulterius conjugio abstinere, in castitate permanserint.* Confutavit eundem errorem gravi rationum pondere D. Ambros. lib. 1. de viduis, D. Hieron. de monogam. ad Germaniam, ubi concludit: *Damnamus secunda matrimonia? minime, sed prima laudamus: abjiciamus de Ecclesia bigamos? absit, sed monogamos ad continentiam provocamus.* Epiphanius adversus Montanos hæres. 59. D. Chrysostr. hom. 7. in epist. 2. Pauli ad Timoth. ubi de amicis defunctorum loquens, qui viduas, filiasque eorum tuerentur ac diligunt, ait: *Audiant ista mulieres, maxime quæ appetunt secundas nuptias, ac defuncti viri maculant thorum, quæque priorem dilexerunt virum: non istud nunc loquor, quod secundas prohibeam nuptias, aut immandas esse putem; nec enim permittit hoc Paulus, qui ori meo frænum imposuit, dicens prima ad Corinth. 7. si autem nupserit, non peccavit; ceterum beatorum erit si sic permanserit.* Salvianus de gubern. Dei ad finem, ibi: *Quid agis stulta persuasio? peccata interdixit Deus, non matrimonia.* Baronius anno 51 n. 49. & anno 173. n. 7. Etiam secundas nuptias improbabant Magdeburg. Turrianus lib. 1. pro can. Apost. cap. 1. Basil. q. 3. fol. cap. 8. pag. 172. Tertullianus, Baronius anno 201. n. 12. & alii hæretici, de quibus Baronius anno 254. n. 206. & 207. Sed cum Ecclesiæ PP. ardentissimo quodam pudicitia zelo ad castitatem fideles sæpe sapius exhortarentur, & in secundis nuptiis aliquam speciem incontinentiæ dari cognoverint, ut & prophani scriptores agnoverunt, non ita commendarent secundas nuptias, sed tantum concesserunt, & permiserunt. D. Hieronymus adversus Montanum, & ad Marcellam lib. 3. epist. II. ibi: *Nos secundas nuptias, non tam appetimus, quam concedimus.* D. Chrysostr. ubi supra, & homil. 2. in epist. ad Titum, ibi: *Nostis profecto omnes, quod etsi per*

leges Romanas secunda nuptia permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet. Ambrosius, & Nazianzenus relati à Cujac. in præsentia, alii plures congesti ab Espenceo in tract. de statu viduitatis, per totum Gregorius III. epist. 1. ad Bonifac. Archiepisc. cap. 6. ibi: *Et si valueris devotam doce, ne cui uxor obierit, amplius quàm duabus debeat copulari.* 1. Dartis ad 31. q. final.

7. Quibus ita animadversis ratio præsentis assertionis ex eo provenit, nam cum secunda nuptia legitima sint, nec tantum ab Apostolo permittitur, verum ab Ecclesiâ approbata tot Conciliis supra relatis, non debet legalis infamiæ sustinere jacturam vidua, quæ intra annum luctus ad secundas nuptias convolvavit, cum talis juris civilis dispositio attendi, aut observari non debeat in hac sacramenti matrimonii parte contra sacros Ecclesiæ canones supra relatos. Accedit, nam Ecclesiâ saluti animarum consulere, prospicereque curat, & ut peccata vitentur, intendit; unde cum non levia, nec pauca peccata a viduis juvenibus committi possent, negata illis facultate secundò nubendi, quia ut ajunt D. Cyprianus lib. 3. de bono patientiæ, ibi: *Tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem.* Tertul. li. ad uxorem: *Vidua habet aliquid operosius, quia facile est non appetere quod nescias, & averari quod desideraveris: nunquam gloriosior continentia, quæ jus summi sentit; quæ quod videtur, novit: poterit felicior haberi, aut vidua laboriosior illa, quod bonum semper habuit, ista quod bonum sibi invenit: in illa gratia, in ista virtus coronatur.* Ut ergo Ecclesiâ imbecillitati & facultati humanæ succurreret, rectè decrevit, absque ulla infamiæ nota posse viduas ad secundas nuptias transire, ne aliàs in peccati occasionem inciderent, si infamiæ metu à secundis nuptiis arcerentur. Ob quam etiam rationem Patres Concilii Turon. celebrati anno 1448. can. 3. prohibuerunt clamores, qui in contemptum secundò nubentium per aliquas Germaniæ urbes fiebant, quibus quasi conyitiis, & probris vidui nubentes lacebentur, ibi: *Insultationes, clamores, sonos, & alios tumultus fieri solitos in secundis, vel tertiis quorundam nuptiis, quos Charivarium: vulgo appellant, propter multa, & gravia inconvenientia, quæ inde sequuntur, fieri omnino prohibemus sub excommunicationis sententia, & alia pena arbitrariorum.* Ubi quid per Charivarium intelligatur, eruditè exponunt Salmasius in notis ad Vespiscum, fol. 493. Cironius in parat. ad hunc titulum. Petr. Greg. 1. 38. synag. c. 4. Gothofred. in l. item 15 §. unde 59. de injuriis, lit. G. Hunc etiam abutsum tollendum momenta & Ecclesiæ Mediol. lib. 4. tit. 2. ibi: *Quæ in nuptiis indecorè fiunt, ea ab Episcopis eripi omnino visum est.* Porro ipsum tum potissimum minime ferendum, duæ illæ depravato morum usu introductæ corruptelæ: una scilicet cum certa quadam pecunia ab eis extorquetur, qui ex alieno solo, alienave parochia uxorem ducunt. Altera cum per vicos, & plateas, quæ secundo nupta ducuntur, clamores, tumultus, & voces, à profano Gentilium more non abhorrentes, ac strepitus hominum, quæ si exograndis secundis nuptiis eduntur. Eas sane à Christiana pietatis institutis, atque moribus, & à matrimonio, quod celebratur sanctitate, Episcopus cum omni alia pastorali officii sui ratione, tum propositis etiam pœnis, censurisque extirpari, ac plane funditus tolli curet. Reperiuntur hæc acta in tom. 14. Conciliorum.

Etiam communitas Cordubii in suis statutis, cap. 127. referente Novarino in aqua nuptiali, l. b. 6. excursu 23. in eos qui in via se opponerant iis, quæ

7. Traditur ratio decem dendi.

quæ ad secundas nuptias transibant, ita statuit: *Mandamus, ac iubemus, quod si contigerit aliquem transducere nuptiam suam, quæ fuerit vidua, non possint, nec debeant aliqui facere seragium, vel impedimentum aliquod, aut claudere viam; sed libere eos dimittere, & iter ad eorum beneplacitum quoquo modo permittant, nec transcentes cogant ad aliquid exhibendum, aut dandum, nisi hoc de eorum processerit voluntate, & liberalitate, ac oblatione; & qui contra fecerit, utendo aliquo Sforzio in liminibus, cadat ad poenam librarum quinquaginta pro qualibet vice, standi pariter dies tres in carceribus. Eandem quoque poenam incurrant omnes illi, qui temerarius presumpserint facere mutatas.*

8. *Disolvitur dubitandi ratio.* Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, quæ motus Alberic. Gentilis lib. 6. de nuptiis, cap. final. exstimavit infamiam notam ab uxore nubente intra annum luctus Ecclesiam auferre non potuisse, nec D. Paulum in præsentibus expressè de ea egisse, sed tantum Apostolum nuptias secundas approbasse, & confirmasse, contra hæresim pullulantem de secundis nuptiis; non verò contra Romanorum leges honestate subnixas aliquid decrevisse; quod latè pessimo illo animo, quo alias Pontificum decisiones pertractat, probat Scipio Gentil. ejus frater, non solum sanguine, verum & religione; affirmatque cap. 18. de secund. nupt. per Innocentium in præsentibus tantum sublatam esse infamiam poenam in terris Ecclesiarum, non verò in aliis provinciis, ubi Ecclesia non exercet temporalem jurisdictionem; in eisque hodie vigere juris civilis sanctiones, tam quoad infamiam notam, quam quoad alias poenas supra relatas. Verum sententia hæc censurâ potius, quam emendatione digna est. Paulus Eleazar, Raynerius, Baldus, & Ancharanus relati ab Alberic. Gentili dicto cap. finali, affirmant hodie vigere omnes civiles poenas, si ad sit periculum fetus, seu turbationis sanguinis; aliàs viduam impunè ad secundas nuptias transire, ex præsentibus textu. Sed hæc etiam sententia omisâ, dicendum est, infamiam poenam jure civili hoc casu statutam, omninò sublatam esse in præsentibus textu, & antecedenti: licet enim Apostolus tantum approbasset secundas nuptias, licitasque esse docuisset, exinde rectè deduxerunt Urbanus, & Innocentius III. in præsentibus, non incurrere infamiam notam secundò nubentes, cum facultate à jure & Apostolo concessa utantur, & per consequens nulla infamia notari, abrogatis Juris Cæsarei sanctionibus. Nam sicut in eis sæpius dispensabat Princeps, ut supra retuli, & in casu in quo vidua erat prægnans factum fuisse, ex Tacito, & Suetonio probat Gentilis dicto cap. finali. meritò majori ratione potuit Ecclesia eas leges in totum abrogare, ex rationibus supra adductis, ut peccata vitentur; præcipuè cum in his rebus ad sacramenta pertinentibus Principes sæculares aliquid statuere nequeant, ut in terminis matrimonii probavi in cap. 1. de spons. Nec obstat quod in dicto cap. 2. §. 7. poena hæc infamiam transcripta legatur; nam in eo textu Gratianus transcripsit integrum ferè edictum Prætoris, de his, qui notant. infam. non tamen idèd aliquam vim canonicæ sanctionis textus ille habet, juxta tradita in apparatu ad hæc commentaria. Rectè tamen animadvertit Germonius lib. 2. animad. c. 14. quod licet in præsentibus permittatur viduis intra annum luctus alios maritos accipere, & easita licitè ad secundas nuptias transire possit; tamen mulierem, quæ dubia est, an gravida relicta sit, vel non,

cum secundo viro commiserit non debere, donec certò cognoscat se gravidam, vel non, esse.

His consequens est celebris quæstio, tam apud antiquos, quam neotericos agitata, an per sacros canones relatos in præsentibus capite, & antecedenti, ita abrogatæ sint sanctiones juris civilis circa poenas impositas secundò nubentibus, ut non solum secundò nubens infamia non notetur, verum & aliis poenis supra relatis immunis sit? In qua quæstione Glossa in l. 1. verbo honorarias, C. hoc tit. Panormit. in præsentibus, & alii relati à Thoma Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 87. num. 2. existimaverunt, jure canonico omnes poenas legales contra secundò nubentes sublatas fuisse. Moventur ex sequentibus fundamentis: Primò, quia mens, tam Urbani, quam Innocentii in præsentibus ea fuit, ne mulier rem licitam faciens, cum permisso Apostoli, & approbatione Ecclesiarum, & jure suo utens, poenam sustineret; nam qui secundam jus operatur, poenam non meretur, l. Decuriones, C. ex quib. caus. infam. l. aliud, §. fraus, Digestis, de v. f. & quod jure permittente sit, impunè factum dicitur, l. sancimus, C. de administ. tut. l. Gracchus, C. ad l. Jul. de adult. Secundò quia matrimonium libera esse debent: sed si in hoc casu poena incurratur, non adest voluntas libera, cap. gemma, de spons. ergo nullâ afficiendi sunt poenâ secundò nubentes. Tertio quia in præsentibus textu ait Innoc. Tibi, vel ei qui te duxerit, in jacturam, vel infamiam ab aliquo imputetur. Unde Panormit. jacturam refert ad bona, infamiam ad pudoris notam, Alii, ut sunt Cinus in l. C. de secund. nupt. Mancinus lib. 2. genial. cap. 140 quem transcripsit Barbosa tom. 6. collect. ad hunc textum. Scipio Gentil. de secund. nupt. c. 18. credunt solam infamiam poenam sublatam esse, cum de ea expressè Pontifices egerint; reliquas verò poenas stare adhuc, & ob stare mulieri, ne intra annum luctus transeat ad secundas nuptias. Sed illis omisissis placet communis sententia, videlicet, ut quæ merè sunt poenæ, sublatae sint, nec hodie committantur, quæ verò præstationem continent, & in favorem filiorum prioris matrimonii constitutæ sunt, vigeant, adhuc; eas patiatur secundò nubens: ita docuerunt Cov. 2. p. de matrim. c. 3. §. 9. Matienzo in l. 17. tit. 1. lib. 5. recop. plures congesti à Valenzuela constil. 13. n. 25 Corralius lib. 3. m. c. 1. n. 6. Frago de regim. Christ. Reip. 3. p. lib. 3. disp. 6. §. 4. Christineus tom. 1. decis. 336. Castillo d. lib. 2. c. 2. Coita in cap. si pater, verbo Legavit, n. 34. de test. in 6. Barbosa in præsentibus, Rota apud Cenam decis. 121. Pro quorum sententia expendo textum vulgo non notum in cap. ex parte 67. de appellat. ubi supponit Greg. IX. matrem transcentem ad secundas nuptias amississe tutelam filiorum prioris matrimonii; quæ poena à jure civili inflicta est matribus secundò nubentibus, l. final. C. hoc tit. Authent. sacramentum, C. quando mulier tutela: probant Scipio Gentil. de secund. nupt. cap. penult. per totum. V. clausus de privil. pauper. 2. p. q. 60. per tot. Marinis lib. 1. resol. c. 166. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 88. n. 10. Aliud enim est poenam incurrere ob secundas nuptias, aliud autem privari propterea aliquo commodo, quod non aliter conceditur quam abstinendo à nuptiis. Itaque si conjux legaverit conjugi centum sub conditione, ne transeat ad secunda vota, legatum amittit, nisi paruerit conditioni, Authent. cui relictum, C. de indict. viduit. quæ decisio non est poenalis, sed favens voluntati testatoris, ut expendit Acolta in l. cum tale, §. si arbitratur: & ita hæc conditio admittitur in viduis, non verò in virginibus, repugnante lege Julia Miscella, l. quon-

riens 22. l. cum talē 17. §. *Mavia*, l. *Titia* 100. ubi plura *Aegidius Hortens.* de condit. & demonstr. contra quam expendi solent textus in l. final. ff. de statul. l. cum ita 63. §. ult. l. *Titia* 85. §. final. ff. de condit. & demonstr. l. 3. C. de condit. inser. l. non dubium, ff. de legat. 3. juxta quam distinctionem facile cognoscitur, quibus pœnis ex suprâ relatis afficiatur vir, seu uxor teneatur, quod, & ad proximam sigillatim de eis agentes prosequuntur *Thomas Sanchez d. lib. 3. disp. 87.* *Fragoso & Valenzuela supra*, fusè *Michelorius de fratribus 3. p. cap. 13.* *Azevelo in l. 4. tit. 1. lib. 5. recopil. Matienzo in l. 3. glos. 7. cod. tit. & libro*, *Cervantes & A. Gomez*, & alii *Taurista in l. 14. & 15. Tauri*, *Trentacinquus lib. 3. resolut. de matrim. res. 15.* *Fontanel. de pact. nupt. claus. 5. glos. 8. p. 11. n. 7.* *Cyriacus contro. 135.* *Gutiérrez de matrim. q. 108.* *Thefaurus q. forens. lib. 1. q. 28.* *Surdus de aliment. tit. 7. q. 22.* *Peregrinus de jure fisci lib. 3. tit. 15.* *Mieres de majorat. p. 11 q. 54. n. 7.* *Mastrillus decif. 212.* *D. Perez in l. 5. tit. 1. lib. 5. Ord. Leon. tom. 2. decif. Valenzuela 158.* *Valenseus consult. 16.* qui probat arrhas à priori marito acceptas non teneri uxorem secundò nubentem reservare filiis prioris matrimonii.

10. Sed præsentī assertioni primò obstat textus in *can. 5. Concil. Tolet. 13.* ubi PP. Hispani ita sanxerunt: *Execrabile facinus, & ad sævæ admodum iniquitatis est opus, defunctis Regibus superstitis ejus conjugis regalem thorum appetere, & horrendis pollutionum maculis fordidare. Quis enim Christianorum æquanimiter ferat defuncti Regis conjugem alieno postmodum connubio uti? aut sequenturi Principis libidini subjugari? & quæ fuit domina gentis, sit postmodum prostibulum fœdicitatis? & quæ thoris excitis regalibus honoris Regi sublimitate conjuncta, stupris eorum, vel conjugis, quibus dominata est, abdicetur ut reproba? Quid ergo si moriuntur Principes, numquid inhonorandus relinquantur sui corporis partes? Aut qui ad gaudia cœlestia Christiani transeunt Reges, propterea ad contumeliam in seculo eorum devocanda sunt conjuges? Nusquam ergo inhonorandum esse oportet, quod honorandum convenerit opportune haberi. Nulli ergo licebit superstitem Reginam sibi in conjugio ducere, non fordidis contractibus maculare: non hoc secutus Regibus licitam, non tanquam hominum licet esse permissum. Quod si facere tale aliquid quisquam præsumpserit, quo aut superstitem Reginam post decedentis Principis mortem sibi in connubio copulet, aut adulterinâ pollutione contamineat, sive sit Rex, sive quilibet hominum, qui hujus nostre sanctionis sententiam violare præsumpserit, sit ab omni communione Christianorum seclusus, & sulphur ei cum diabolo contradatur ignibus exurendus. Ex quibus verbis expressè deducitur, ab Ecclesia improbari secundas nuptias cum vidua Regis celebratas, Igitur indistinctè verum non est, secundas nuptias, juxta factos canones licitas esse. Pro cuius canonis expositione sciendum est, quod licet secundæ nuptiæ ab Ecclesia approbata, permissæque sint; tamen quibusdam viduis propter honestatem, & dignitatem prioris mariti prohiberi ad secundas nuptias transire, ut viduis Subdiaconi, Acolyti, & Exorcista, in *can. 16. Concil. Matifcon. 2.* Illud quoque rectum nobis visum est disponere, ut quæ uxor Subdiaconi, vel Exorcista, vel Acolyti fuerat, mortuo illo, secundo se non audeat sociare matrimonio; quod si fecerit, separaretur, & in cœnobiis puellarum Dei tradatur, & ibidem usq; ad exitum vite sue permaneat. Deinde quia*

indecens videretur Regiæ dignitati viduam Regis alteri privato viro conjungi, immò quia facile ita pax regni turbaretur, statutum fuit in *d. can. 5.* ne uxores Regum Gothorum post mortem eorum possent secundis nuptiis copulari. Referunt, & illustrant *Yepes 2. p. chron. D. Benedicti, anno 340.* *Mariana de reb. Hispan. lib. 6. c. 17. & 18.* *Bassæus in chron. Hispan. anno 684.* *Sahabreda in chron. Gothic. in Erbigio, & Egica*, *D. Joannes de Larrea decif. 5. Granat. num. 22.* quod & apud Hebræos observabatur, apud quos Regis uxor vidua amplius nuptul non dabatur, ut tradit *Rex David in suo diction. ex eo Theodoretus in lib. 2. Regum, q. 89.* & in Gallia idem statutum fuisse à *Carolo IV. Imperat. & Bohemiæ Rege*, constat; siquidem sanxit, ut si viduæ Regis oblitæ decoris, & Majestatis Augustalis, alicui etiam Principi nubere, præter dotem exilio insuper multarentur, ut referunt *Dubravius lib. 22.* *Spondanus in continuat. Baronii, anno 1378. num. 24.* Et quia adhuc non satis prospectum fuerat paci & quieti Regni Gothorum, cautum fuit in *Concil. Casaraugust. can. 3.* ut viduæ Regum necessariò cogenerentur vitam monasticam profiteri, cujus canonis verba retuli in *can. 72. Concil. Illiber.*

Secundò suprâ traditæ assertioni obstat textus in *cap. hac verò 27. q. 1.* ubi agitur de illis foeminis, quæ post promissam castitatem matrimonium contraxerunt. Et ait *Innoc. II.* puniendas esse ex ea ratione, quia *Apostolus 1. ad Timoth. cap. 5.* ait: *Quod illæ quæ à proposito viduitatis discesserunt, habent condemnationem, quia fidem datam irritam fecerunt: ergo quia non licet viduis ad secundas nuptias transire. Quem textum alicui relati à *Tiraq. in l. boves, §. hoc sermone, ff. de v. f. acceperunt de fide data à vidua marito defuncto, juxta illud *Virgil. 4. Aeneid.***

Nec servata fides cœneri promissa Sicheo. Juxta *Philostatum in vita Apollonii lib. 3.* ubi affirmat, uxorem ad secundas vota transeuntem, jura conjugis violare, ideoque animam defuncti valde contritari ob secundum superstitis connubium; & *Lucanum, qui lib. 3. introducit Juliam in somnis Pompeji apparentem, & dicentem se indignatam esse, quia ille secundas celebrasset nuptias, ibi:*

Conjuge me letos duxisti Magne triumphos. Et apud *Egesippum lib. 2. cap. 2.* *Alexander filius Herodis defunctus in somnis apparet Glaphiræ conjugis, quæ ad secundas nuptias transierat, ei ita ait: Hec Glaphira, promissa fides? ita amores erga te servasti meos? sed cur adolescentula secundas nuptias non refugis, etiam nec tertias, ut divitiis maneat contumelia mea. Sed eâ omisâ sententiâ, verius dicendum est, viduas, de quibus in eò textu, Deo promississe castitatem, juxta tradita in *cap. vidua. de regul. cap. insimulante, qui cleric. vel nov.* Unde ad secundas nuptias transire non poterant propter votum castitatis emissum, non verò quia secundæ nuptiæ illicitæ essent: quo modo etiam accipiendus est textus in *can. 21. Concil. Arlan.* in illis verbis: *Pœnitentes, quæ defuncto viro alii nubere præsumpserint; vel interdita familiaritate se cum extraneo junxerint, cum eodem ab Ecclesia lœmibus arceantur: hoc etiam de viro in pœnitentiâ posito placuit observari.* Ubi non idèd à communione arcentur, qui matrimonium contraxerunt, quia ad secundas nuptias transierunt, sed quia cùm essent in statu pœnitentiæ, non poterant matrimonium contrahere; quia quasi religiosi habebantur, quoad castitatem servandam pro toto tempore solennis pœnitentiæ, ut probavi*

11. Exponitur cap. hac verò, 27, q. 1.

bavi in can. 9. Concil. Illiber. & ita quia contra propriam professionem conjugum inierunt, à communione Ecclesie arcentur.

12. Deinde supra traditæ assertioni opponi videtur D. Clemens lib. 3. *constit. Apost. cap. 20.* in illis verbis: *Nam & illud scire oportet, monogamiam quidem, id est simplex matrimonium, si legitimum sit, justum esse, utpote Deo probatum, digamiam vero, id est iterum nubere post promissionem, sceleratum esse (loquitur Sanctus de viduis, de quibus proximè agebamus) non quidem propter conjugium ipsum, sed propter mendacium: tertium conjugium intemperantiæ indicium ostendere: quartum quidem conjugium, & deinceps plane libidinem esse, & manifestam impudicitiam. Deus enim unam uxorem dedit viro suo cum creavit: erunt enim, inquit, duo in carne una.* Et quibus verbis apparet, tertias, quartasq; nuptias omnino improbatas esse ab Ecclesia, quod & expressius docuit Sanct. Basil. in *epist. ad Amphilocho. can. 4.* his verbis: *Trigamorum, & polygamorum eundem canonem distinximus, quem in digamis proportionem; annum enim in digamis, alii vero duos annos, trigamos autem septem tribus, & quatuor annis segregant. Id autem non amplius conjugium, sed polygamiam appellant, vel potius castigatam fornicationem. Et can. 50. Trigamia lex non est, quare tertium matrimonium non approbetur: verumtamen ea ut Ecclesia inquinamenta videmus, sed publicis condemnationibus non subijcimus, ut qua soluta, ac profusa fornicatione sunt magis expetenda.* Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Ecclesiam nunquam damnasse secundas, tertias, quartasve nuptias, sed incontinentiam eas celebrantis: siquidem, ut supra probavi, semper aliquid incontinentiæ continet iteratum matrimonium; & ita dum hæc præsumptio augetur, magis in eo, qui quartò nubit, ac in eo qui tertio; & magis in eo qui tertio, quam in eo qui secundo: idè PP. Ecclesie mitius cum digamis, quam cum trigamis se gesserunt, & dum hanc intemperantiæ speciem increparunt, asperioribus usi sunt verbis, trigamiam ipsam honestam fornicationem appellantes: & Hormisdas Pontifex relatus à Carnotensi p. 8. *Decreti, cap. 161.* ait: *Ne quisquam amplius, quam duas accipiat uxores; quia jam tertia superflua est.* Non quia nuptias ipsas improbat, sed potius intemperantiæ, propter prædictum incontinentiæ signum, quod plerumq; deest, cum ex honesta causa iteratur matrimonium, veluti quia ex primo, & secundo liberi non superflui. Unde in decreto Concil. Constant. ad conciliandos Monachos, & Clericos factò, quod Unionis dictum fuit, trigamia interdicitur viris quadraginta annos natis, nisi liberis careant; quod constituit & Constantinus Porph. ut refert Harmenop. lib. 4. *promptuarii, tit. 7. §. 3.* quo modo accipiendi sunt D. Chrysostom. relatus à Gratiano in *cap. hac ratione 31. quest. 1.* D. Gregor. Nazianz. in *Mattheum*, dum ait: *Prima nuptia legis sunt, secunda indulgentia, tertia vero ex transgressione.* Quod docuit Sanctus, propter signum intemperantiæ, non quia senserit secundas nuptias illicitas esse. Pari ratione Athenagoras in *apolog. pro Christianis, ad Antonium, & Commodum*, secundum conjugium duorum adulterium esse dixit: ergo propter intemperantiæ & incontinentiæ signum PP. Ecclesie modò secundas, modò tertias, modò quartas nuptias contractas severius increpabant. Nec

tunc obstat D. Hieronymus lib. priori contra *Jovinianum*, ubi inquit: *Quod si excedatur nihil referre, secundus, an tertius sit, quia desinit esse monogamus.* Ergo non rectè constituimus differentiam inter trigamiam, & tetragamiam. Nam respondetur, non ita esse accipiendum D. Hieronymum, quasi digamiam, trigamiam, & tetragamiam pares fecerit; sed hoc voluit docere, quantum pertinet ad amittendam gloriam monogamiæ; nihil referre inter illas; referre tamen quoad intemperantiæ, seu incontinentiæ majorem, vel minorem præsumptionem.

Ex his etiam accipit lucem textus in *can. 8. Concil. Neocæsar.* in illis verbis: *Presbyterum convivio secundarum nuptiarum interesse non debere, maxime cum præcipiatur secundis nuptiis penitentiam tribuere. Quis ergo erit qui propter convivium illis consentiat nuptiis.* Refert Gratianus in *c. de his, 31. q. 1.* Ex quibus aperte deducitur, penitentiam injungi secundo nubentibus; ergo quia nec licet, attentis Ecclesie canonibus, ad secundas nuptias transire. Pro cuius canonis expositione, postquam alia adduxit Bellarminus lib. 1. *de matrim. c. 9.* tamen concludit, Concilium illud provinciale esse, & sic statuere non potuisse contra Concil. Nicænum supra relatum. Sed licet Concil. Neocæsar. provinciale esset; tamen approbatum reperitur à Leone Papa in *c. de libellis 20. dist. in Concil. Nicæno*, ut refertur in *Florentino sess. 7.* Etiam ipse Bellarminus ibi, & lib. 1. *de Concil. c. 8.* existimat, in eo canone non prohiberi secundum matrimonium, sed tantum solennitatem ipsius, hoc est benedictionem secundi conjugii, juxta tradita supra in *cap. 1.* Asserit ergo Bellarminus, in eo canone non imponi penitentiam secundo nubentibus, & presbyteris illis nuptiis inter essentibus, quia secundas nuptias celebrarunt, sed quia cum solenni benedictione eas celebrare ausi fuerunt contra sacros canones; quam interpretationem sequuntur *Transm. de polyg. lib. 1. q. 11. c. fin. Corjol. in not. ad eund. can. D. Randol. in c. aliter. 30. q. 5. c. 10. n. 5.* Sed subtiliter Basil. *Legion. lib. 7. de mar. c. 52. n. 18.* affirmat in eo canone penitentiam imponi secundo nubentibus, quia nuptiæ fuerunt clam celebratæ, ut in *can. 1. Synod. Laod.* qui fortè in eo canone innovatur. Sed his ommissis sententiis verius dicendum est, textum in *d. c. de his*, accipiendum esse juxta proximè tradita; non idè enim supponitur in eo, penitentiam imponi secundo nubentibus, quia secundæ nuptiæ sint per sacros canones improbatæ, sed propter incontinentiæ signum, quod PP. Ecclesie Orientalis voluerunt aliquo penitentia, etsi brevi tempore expiari, & purgari, anno videlicet in secundo nubente, triennio in trigamo, quo modo accipiendus etiam est *can. 1. Synodi Laodic.* ubi ita legitur: *De eo quod oportet secundum ecclesiasticum canonem eos, qui liberè & legitime secundis nuptiis juncti sunt, pauco tempore excepto, vacare orationibus & jejuniis, & secundum veniam reddi eis communionem.* Et etiam Martin. Brach. qui lib. 2. *sua collect. cap. 38.* ita dictum canonem Concilii Neocæsar. transcripsit: *Presbyterum ad secundas nuptias convivium fieri non oportet; propterea hi, qui ad secundas nuptias veniunt, penitentiam postulant. Quomodo potest Presbyter esse qui propter convivium interest tali conjugio? Manet ergo Ecclesie PP. secundas nuptias approbasse, permisisseque; sed propter intemperantiæ signum illas celebrantibus per aliquod tempus penitentiam injunxisse.*